

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОСТАНОВЛЕННЯ СУДДЕЮ (СУДДЯМИ) ЗАВІДОМО НЕПРАВОСУДНОГО ВИРОКУ, РІШЕННЯ, УХВАЛИ АБО ПОСТАНОВИ: АНАЛІЗ ОСНОВНОГО СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ

У статті розглядаються об'єктивні й суб'єктивні ознаки складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 375 КК (постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови), сформульовані висновки щодо тлумачення низки відповідних положень кримінального законодавства України стосовно досліджуваної проблеми.

Ключові слова: суддя, завідомо неправосудний, вирок, рішення, ухвала, постанова.

Становлення України як демократичної, соціальної, правової держави неможливе без належного забезпечення в країні судового захисту прав та свобод людини. Згідно з ч. 1 ст. 55 Конституції [3; 1996. – № 30. – Ст. 141] «права і свободи людини і громадянина захищаються судом». При цьому незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією й законами України, вплив у будь-який спосіб на суддів забороняється (ст. 126). При здійсненні правосуддя судді незалежні й підкорюються лише закону (ч. 1 ст. 47 Закону України «Про судоустрій і статус суд-

дів» від 7 липня 2010 р. [3; 2010. – №№ 41-42; 43, 44-45. – Ст. 529]), їх рішення повинні повністю відповідати вимогам національного законодавства.

Однією з форм зловживань у сфері своєчасного, справедливого й безстороннього розгляду й вирішення судових справ, за яку передбачена кримінальна відповідальність, є постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ст. 375 Кримінального кодексу України (далі – КК) [3; 2001. – № 25-26. – Ст. 131]). Як справедливо зазначається в юридичній літературі, особ-

лива небезпека розглядуваного злочину полягає в тому, що він учинюється особами, які самі покликані відправляти правосуддя [Див.: 4, с. 72, 73; 21, с. 110].

Аналізу об'єктивних і суб'єктивних ознак складу злочину, передбаченого ст. 375 КК, присвячені, зокрема, роботи М. І. Бажанова, П. С. Берзіна, О. В. Капліної, Н. М. Квасневської, О. О. Кваші, В. І. Тютюгіна, А. В. Щасного. Однак не з усіма твердженнями зазначених науковців можна погодитися, а з урахуванням останніх новел національного законодавства деякі з них потребують уточнення й розвитку.

До цілей даної наукової публікації слід віднести дослідження об'єктивних і суб'єктивних ознак складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 375 КК, виявлення проблем практичного застосування цієї кримінально-правової норми і сформулювання пропозицій з удосконалення кримінального законодавства України, що стосується розглядуваних питань.

Стаття 375 була розміщена законодавцем у розд. XVIII Особливої частини КК «Злочини проти правосуддя». З приводу основного безпосереднього об'єкта досліджуваного злочину у правовій науковій літературі висловлені різні точки

зору. Учені-правознавці ним визнають: «відносини по здійсненню правосуддя відповідно до закону для охорони прав держави і громадян» [12, с. 341]; нормальну діяльність суду по відправленню правосуддя [Див.: 13, с. 117; 19, с. 48]; принцип законності в діяльності судів по розгляду кримінальних і цивільних справ [14, с. 195]; «відносини, спрямовані на виконання завдань судочинства, в якій би сфері воно не здійснювалось» [17, с. 237]; порядок відправлення правосуддя [Див.: 10, с. 173; 9, с. 298]; судочинство [2, с. 20]; установлений порядок реалізації конституційних основ здійснення судочинства, честь і гідність особи [16, с. 237] тощо.

За своєю сутністю постановленням суддею завідомо неправосудного судового акта (вироку, рішення, ухвали або постанови) в усіх випадках порушує закріплені в ч. 3 ст. 129 Конституції України основні засади судочинства, до яких слід віднести законність, рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, забезпечення доведеності вини, змагальність сторін та ін. Суб'єкт цього злочину при його вчиненні грубо зневажає вказані конституційно-правові приписи. З огляду на висловлене вважаємо, що основним безпо-

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

середнім об'єктом злочину, передбаченого ст. 375 КК, слід вважати суспільні відносини, які забезпечують конституційні принципи діяльності суду.

Спричинення шкоди іншим відносинам у результаті постановлення суддею завідомо неправосудного судового акта дозволяє виділити також і його додатковий факультативний безпосередній об'єкт. Ним, зокрема, можуть бути життя, здоров'я, особиста воля людини, її трудові права, честь, гідність, відносини власності, авторитет органів правосуддя тощо. Як слушно підкреслює О. О. Кваша, «наявність зазначеного додаткового безпосереднього об'єкта суттєво підвищує суспільну небезпечність даного злочину і тягне посилення кримінальної відповідальності за його вчинення» [10, с. 173].

Важливою передумовою правильної кваліфікації злочину є встановлення (за наявності) його предмета. На предмет постановлення суддею завідомо неправосудного судового акта в наукових джерелах були висловлені різні погляди. Так, деякі правники до нього відносять вирок, рішення, ухвалу, постанову суду [Див.: 10, с. 174; 9, с. 298; 16, с. 237; 15, с. 1099]. З нашого погляду, ця позиція не відповідає повною

мірою тексту ч. 1 ст. 375 КК, згідно з якою кримінальна відповідальність передбачена за постановлення суддею завідомо *неправосудного* (курсив автора – В. К.) вироку, рішення, ухвали або постанови, тобто певного судового акта. З урахуванням викладеного, як вбачається, правильніше предметом досліджуваного злочину треба визнавати саме *неправосудний* судовий акт (вирок, рішення, ухвалу або постанову). Такий підхід до розуміння предмета зумовлює насамперед необхідність з'ясування змісту терміна «неправосудний», який, як справедливо відзначається деякими фахівцями, має міжгалузевий характер [Див.: 7, с. 127; 6, с. 171].

На сьогодні вказане поняття не має свого легального визначення, хоча й використовується досить широко у різноманітних нормативно-правових актах. У правовій літературі ним охоплюють випадки постановлення незаконного або необґрунтованого відповідного судового акта (вироку, рішення, ухвали або постанови) [Див.: 1, с. 23; 2, с. 22; 20, с. 512; 16, с. 237; 15, с. 1100], що, у свою чергу, може бути пов'язано з (а) порушенням (неправильним застосуванням) суддею норм матеріального або процесуального права чи (б) перекручен-

ням фактичних обставин справи [Див.: 4, с. 73; 5, с. 29]. Порушення норм права може мати 2 прояви: а) застосування суддею закону (в широкому розумінні), який не повинен мати місце в конкретному випадку (наприклад, винесення обвинувального вироку особі, завідомо невинній у вчиненні злочину), і б) незастосування закону, який підлягав обов'язковому застосуванню (приміром, винесення виправдувального вироку особі, завідомо винній у вчиненні злочину).

До перекручення фактичних обставин справи відносять випадки, коли висновки суду не підтверджуються доказами, дослідженими під час судового розгляду, або якщо не були взяті до уваги докази, що могли істотно вплинути на висновки суду, а також якщо останні містять суттєві суперечності тощо.

Видиться слушною точка зору Н. М. Квасневської, що для встановлення неправосудності судового рішення доцільно використовувати 2 критерії: юридичний, який указує на невідповідність вимогам закону (процесуального, матеріального), і фактичний, – що вказує на невідповідність встановленим по справі фактичним обставинам [8, с. 422].

На думку А. В. Щасного,

для визнання судового акта неправосудним необхідно, щоб його неправосудність була попередньо підтверджена вищестоящою судовою інстанцією [20, с. 513]. «... Адже судові рішення може бути скасовано виключно в порядку, передбаченому процесуальним законом», – вважають автори одного з коментарів до КК [15, с. 1100]. Із цією позицією фахівців навряд чи можна погодитись. По-перше, сам кримінальний закон не вимагає попереднього скасування неправосудного судового акта вищестоящим судом для застосування ст. 375 КК. По-друге, на що справедливо наголошується в науковій публікації В. І. Тютюгіна, О. В. Капліної й І. А. Тітка, при перегляді вироку судом апеляційної чи касаційної інстанції не завжди є можливість зробити висновок про його неправосудність (цей документ може формально відповідати вимогам закону, бути, на перший погляд, законним та обґрунтованим). І тільки шляхом проведення слідчих дій вдається констатувати постановлення суддею завідомо неправосудного судового акта [19, с. 48].

Дискусійним також є питання щодо характеру порушень, що можуть послужити підставою для визнання судового

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

акта неправосудним. Так, на переконання А. В. Щасного, «підставою для визнання вироку неправосудним є істотне порушення норм кримінального та кримінально-процесуального законодавства, які вплинули на вирішення кримінальної справи по суті» [20, с. 513]. Н. М. Квасневська вважає, що не тягне за собою кримінальної відповідальності за ст. 375 КК постановлення завідомо неправосудного акта, який не вирішує справи по суті (наприклад, необґрунтована відмова викликати свідка) [8, с. 422]. О. Д. Новак пропонує навіть законодавчо закріпити положення, що предметом розглядуваного злочину треба визнавати лише неправосудні рішення суду по суті справи й ті, що приймаються на досудових стадіях кримінального провадження, пов'язані з обмеженням особистої свободи громадян [16, с. 239].

З наведеними на цю проблему поглядами ми не можемо висловити солідарності. Невіднесення неправосудних судових актів з так званих «проміжних питань» до предмета досліджуваного злочину не ґрунтується насамперед на самому тексті ч. 1 ст. 375 КК, якою якихось обмежень із цього питання не встановлюється. Не можна визнати конструктивною

і пропозицію правознавців, які вважають, що потрібно окреслити межі кримінальної відповідальності за постановлення суддею завідомо неправосудного судового акта шляхом внесення відповідних змін до КК.

У той же час з огляду на достатньо велику кількість законодавчих актів, що регламентують діяльність судових органів по здійсненню правосуддя в державі, їх мінливість, предметну і процедурну різноманітність, неоднорідність використовуваних у них юридичної термінології вважаємо доцільним закріпити в ч. 1 ст. 375 КК родове поняття «неправосудний судовий акт» для позначення предмета досліджуваного злочину.

У науці кримінального права існує одностайна думка, що за конструкцією об'єктивної сторони склад розглядуваного злочину (ч. 1 ст. 375 КК) є формальним [Див.: 16, с. 238; 5, с. 29; 19, с. 46; 11, с. 851]. Суспільно небезпечною дією в ньому виступає постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудних вироку, рішення, ухвали або постанови. Шляхом же бездіяльності цей злочин не вчиняється.

З урахуванням наведеного постає питання про розкриття змісту конструкції «постанов-

лення суддею судового акта». Аналіз низки процесуальних норм (статей 366, 367, 371, 376 Кримінального процесуального кодексу України [3; 2013. – № 9-10. – Ст. 88], статей 209 і 218 Цивільного процесуального кодексу України [3; 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492], статей 160 і 167 Кодексу адміністративного судочинства України [3; 2005. – № 35-36, 37. – Ст. 446], статей 82, 82¹, 85 Господарського процесуального кодексу України [3; 1992. – № 6. – Ст. 56]) дозволяє стверджувати, що воно охоплює собою певний комплекс формально визначених, послідовних і взаємопов'язаних дій судді, які можна класифікувати в узагальненому вигляді за такими етапами:

1) ухвалення відповідного рішення по справі (як правило, відбувається в нарадчій кімнаті);

2) оформлення, тобто складення його у певну письмову процесуальну форму (вирок, рішення, ухвала або постанова);

3) підписання судового акта;

4) його проголошення (доведення змісту акта до відома учасників процесу).

Закінченим злочин треба вважати з моменту проголошення складеного й підписаного неправосудного судового

акта, причому набрання ним законної сили та його наступне виконання перебувають за межами досліджуваного складу.

Підкреслимо також, що для кваліфікації дій винного за ст. 375 КК не має значення: (а) судом якої інстанції (першої, апеляційної чи касаційної) були постановлені неправосудні вирок, рішення, ухвала або постанова; (б) галузева належність справи (кримінальна, цивільна, адміністративна, господарська тощо), за якою постановлено неправосудний судовий акт; (в) неправосудними є вирок, рішення, постанова або ухвала, постановлені суддею одноособово чи судом колегіально.

Суб'єктивна сторона розглядуваного злочину характеризується наявністю лише прямого умислу, оскільки винний завідомо (тобто достовірно) усвідомлює, що постановляє неправосудний судовий акт і бажає цього. Мотиви й мета за ч. 1 ст. 375 КК значення для кваліфікації злочину не мають.

Винесення неправосудного судового акта через помилки виключає можливість застосування ст. 375 КК. Як наголошується в ухвалі колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 11 квітня 2002 р.,

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

«само по собі скасування вироку за м'якстю призначеного покарання не свідчить про винесення завідомо неправосудного вироку» [18, с. 132]. Водночас постановлення суддею неправосудного судового акта внаслідок невиконання або неналежного виконання своїх службових обов'язків за наявності інших необхідних ознак може бути кваліфіковано за ст. 367 КК як службова недбалість. В інших випадках учинене може розглядатися як професійна помилка чи дисциплінарний проступок.

Принциповим і одночасно дискусійним стосовно складу досліджуваного злочину є питання про його суб'єкта. Чимало вчених визнає ним поруч із суддею також народного засідателя і присяжного при виконанні ними повноважень щодо належного відправлення правосуддя [Див.: 1, с. 24; 10, с. 175; 16, с. 239; 5, с. 30; 11, с. 852]. Свою позицію науковці аргументують посиланням на ч. 4 ст. 124, ч. 1 ст. 127, ч. 2 ст. 129 Конституції України, ч. 2 ст. 1, ч. 2 ст. 57 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». За їх нормативними приписами судову владу в Україні реалізують не тільки професійні судді, а у визначених законом випадках також народні засідателі і присяжні шляхом

здійснення правосуддя в рамках відповідних судових процедур. При цьому народні засідателі під час розгляду й вирішення справ користуються повноваженнями судді. Таким чином, прихильники зазначеної точки зору, по суті, ототожнюють поняття «професійний суддя», «народний засідатель» і «присяжний».

Дійсно, законодавець закріпив правило, що в окреслених законодавчо випадках народні засідателі і присяжні виконують обов'язки з відправлення правосуддя разом з професійними суддями. Однак, як вбачається, це не дає достатніх підстав повністю ототожнювати цих суб'єктів – носіїв судової влади в Україні. Виконання обов'язків зі здійснення правосуддя не перетворює автоматично народного засідателя чи присяжного на професійного суддю. Їх статус (права й обов'язки), процедура призначення, звільнення, вимоги до віку, освітнього рівня, стажу роботи, тривалості проживання на території України тощо суттєво різняться. Розмежовує ці поняття законодавець безпосередньо й у КК. Так, у ст. 377 КК передбачено кримінальну відповідальність за погрозу або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного; у ст. 378 КК – за умисне

знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного; у ст. 379 КК кримінально караним визнається посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із відправленням правосуддя. Як бачимо, у перелічених статтях кримінального закону чітко проведено розмежування таких категорій, як суддя, народний засідатель і присяжний. А тому видається нелогічним вкладати в одне й те ж саме поняття в межах одного розділу КК різний зміст.

Ураховуючи викладене, а також обставину, що законодавець однозначно вказав у ч. 1 ст. 375 КК на суб'єкта злочину, вважаємо більш переконливою позицію тих дослідників, які відносять до останнього лише суддю [15, с. 1100].

Спираючись на поглиблене вивчення об'єктивних і суб'єктивних ознак складу злочину, передбаченого ст. 375 КК, можемо сформулювати наступні висновки.

1. Основним безпосереднім об'єктом постановлення

суддею завідомо неправосудних вироку, рішення, ухвали або постанови є суспільні відносини, що забезпечують конституційні принципи діяльності суду, а додатковим факультативним об'єктом – життя, здоров'я, особисту волю людини, її трудові права, честь, гідність, відносини власності, авторитет органів правосуддя та ін.

2. Предметом злочину виступає неправосудний судовий акт.

3. За конструкцією об'єктивної сторони склад злочину, передбачений ч. 1 ст. 375 КК, є формальним і полягає в постановленні суддею завідомо неправосудних вироку, рішення, ухвали або постанови.

4. Постановлення неправосудного судового акта охоплює собою комплекс таких дій, як його ухвалення, складення, підписання і проголошення.

5. Із суб'єктивної сторони винний достовірно усвідомлює, що постановляє неправосудний судовий акт.

6. Суб'єктом досліджуваного злочину може бути лише суддя.

Список літератури: 1. Бажанов М. И. Уголовно-правовая охрана советского правосудия: учеб. пособ. / М. И. Бажанов. – Харьков: Юрид. ин-т, 1986. – 43 с. 2. Берзін П. С. Кримінальна відповідальність за постановлення завідомо неправосудних постанови і ухвали у цивільних та кримінальних справах / П. С. Берзін // Законодавство України: наук.-практ. коментарі. – 2003. – № 7. – С. 19-25. 3. Відомості Верховної Ради України. 4. Власов И. С. Ответственность за преступления против правосудия: моногр. / И. С. Власов, И. М. Тяжкова. – М.: Юр.лит, 1968. – 136 с. 5. Злочини проти правосуддя: навч. посіб. / за заг. ред. В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – Х.: Право, 2011. – 160 с.

6. *Капліна О. В.* Актуальні проблеми кримінальної відповідальності судді за постановлення завідомо неправосудного вироку / О. В. Капліна // Актуальні проблеми кримінального процесу, криміналістики, судової експертизи та оперативно-розшукової діяльності: матер. III міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 28 жовт. 2011 р. / упоряд.: В. Д. Берназ, А. М. Притула. – О.: Фенікс, 2011. – С. 169-173. 7. *Капліна О. В.* Проблеми притягнення до кримінальної відповідальності судді за постановлення завідомо неправосудного вироку / О. В. Капліна // Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: матер. наук.-практ. семінару, Харків, 28 жовт. 2011 р. – [У 2-х ч. – Ч. 1] / редкол.: С. Є. Кучерина, С. С. Кудінов, Д. О. Олейников, В. В. Федосеев. – Х.: Оберіг, 2011. – С. 125-130. 8. *Квасневська Н. М.* Неправосудне судове рішення як предмет злочину / Н. М. Квасневська // Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку: зб. наук. пр. міжнар. наук.-практ. конф., Косів, 27-31 січ. 2009 р. / редкол.: Ю. С. Шемшученко, О. Ф. Андрійко, С. В. Бобровник та ін. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2009. – С. 422, 423. 9. *Кваша О. О.* Кримінальна відповідальність за постановлення суддею завідомо неправосудного судового акта, вчинене з корисливих мотивів / О. О. Кваша // Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (10 квіт. 2009 р.). – О.: ОДУВС, 2009. – С. 298, 299. 10. *Кваша О. О.* Порушення прав людини в результаті постановлення неправосудного судового акта / О. О. Кваша // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2007. – № 4. – С. 172-176. 11. Кримінальний кодекс України: наук.-практ. коментар. – [У 2-х т. – Т. 2: Особл. ч.] / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – Х.: Право, 2013. – 1040 с. 12. Курс советского уголовного права: ч. Особ. / отв. ред. Н. А. Беляев. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1978. – Т. 4. – 558 с. 13. Курс советского уголовного права: ч. Особ. / ред. кол. А. А. Пионтковский, П. С. Ромашкин, В. М. Чихвадзе. – М.: Наука, 1971. – Т. VI. – 560 с. 14. Курс уголовного права: Особ. ч. / под ред. Г. И. Борзенкова, В. С. Комиссарова. – М.: ИКД «Зерцало-М», 2002. – Т. 5. – 512 с. 15. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К.: Юрид. думка, 2012. – 1316 с. 16. *Новак О. Д.* Проблеми кваліфікації постановлення суддею завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали чи постанови / О. Д. Новак // Громадянське суспільство і права людини: матер. міжнар. наук.-практ. семінару, Харків, 9 груд. 2010 р. / ред. кол.: Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк, Г. В. Чапала. – Х.: НДІ держ. буд-ва та місц. самовряд., 2010. – С. 237-239. 17. Полный курс уголовного права. – [В 5-ти т. – Т. V] / под ред. А. И. Коробеева. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2008. – 951 с. 18. Рішення Верховного Суду України: Щорічник. – 2003. – 2004. – 176 с. 19. *Тютюгін В. І.* Постановлення суддею завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови: окремі аспекти застосування ст. 375 Кримінального кодексу України / В. І. Тютюгін, О. В. Капліна, І. А. Тітко // Вісн. Верхов. Суду України. – 2012. – № 2. – С. 42-48. 20. *Щасний А. В.* Поняття та ознаки завідомо неправосудного вироку як предмета злочину, передбаченого ст. 375 Кримінального кодексу України / А. В. Щасний // Держава і право: зб. наук. пр.: Юрид. і політ. науки. – К.: ІДП НАН України, 2010. – Вип. 47. – С. 509-515. 21. *Щасний А.* Історичний аспект кримінально-правової протидії постановленню суддями завідомо неправосудного вироку / А. Щасний // Вісн. Нац. акад. прокуратури України. – 2009. – № 3. – С. 110-115.

УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ВЫНЕСЕНИЕ СУДЬЕЙ (СУДЬЯМИ) ЗАВЕДОМО НЕПРАВОСУДНОГО ПРИГОВОРА, РЕШЕНИЯ, ОПРЕДЕЛЕНИЯ ИЛИ ПОСТАНОВЛЕНИЯ: АНАЛИЗ ОСНОВНОГО СОСТАВА ПРЕСТУПЛЕНИЯ Козак В. А.

В статье анализируются объективные и субъективные признаки состава преступления, предусмотренного ч. 1 ст. 375 УК (вынесение судьёй (судьями) заведомо неправосудного приговора, решения, определения или постановления), сформулированы выводы в отношении ряда соответствующих положений уголовного законодательства Украины применительно к исследуемой проблеме.

Ключевые слова: судья, заведомо неправосудный, приговор, решение, определение, постановление.

CRIMINAL RESPONSIBILITY FOR MAKING DELIBERATELY UNJUST SENTENCE, DECISION, DEFINITION OR RULING BY A JUDGE (JUDGES): ANALYSIS OF THE MAIN CORPUS DELICTI

Kozak V. A.

The article deals with objective and subjective signs of corpus delicti, presupposed by p. 1 Art. 375 of the CC (making deliberately unjust sentence, decision, definition or ruling by a judge (judges), forms conclusions concerning interpretation of several corresponding provisions of the criminal legislation of Ukraine regarding researched problem.

Key words: judge, deliberately unjust, sentence, decision, definition, ruling.

Надійшла до редакції 28.02.2013 р.

УДК 343. 28/. 29

О. В. Євдокімова,
канд. юрид. наук
Національний університет
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»,
м. Харків

ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПРАВИЛ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ

Стаття присвячена проблемі застосування спеціальних правил призначення покарання. Проведена їх класифікація, розглянуто питання їх співвідношення.

Ключові слова: спеціальні правила призначення покарання, конкуренція, класифікація.

Призначення покарання – етап застосування кримінального закону, на якому підводиться підсумок всієї діяльності правоохоронних і судових органів. Саме тому в науці кримінального права так багато уваги приділяється питанням призначення покарання за вчинений злочин. Окремі аспекти цієї проблеми розглядалися в роботах М. І. Бажанова, Є. В. Благова, Г. А. Крігера,

Л. Л. Круглікова, В. І. Тютюгіна та ін. Утім, незважаючи на це, вона й досі залишається однією з найбільш актуальних і потребує подальших досліджень, оскільки деякі її аспекти або не отримали належної наукової розробки, або вимагають переосмислення з урахуванням останніх нововведень у кримінальне законодавство України. Призначення покарання полягає в обранні судом